

מזמורים מן הריג-ודה

(מאת: עמרם פטר (תרגום)

Hymns from the Rig Veda - Amram Peter

[ההוצאה: כרמל](#)

הריג-ודה, החיבור העתיק ביותר בתרבות הודו ואחד החיבורים העתיקים בעולם, חוברת לפני כ-3500 שנה בסנסקריט ארכאית, המכונה ודיט. זהו החיבור הקדום ביותר בארבע הודות, המקובלות כקדושות ומקודשות בעיני רוב המסורות ההינדואיות.

ביצירות מופת רחבות היקף אלה מתועדים שלבי ההתפתחות המכוננים של הציביליזציה ההודית וגם התמורות הגדולות שהתחוללו בהגות ובדת, בתרבות ובחברה מאמצע האלף השני עד אמצע האלף הראשון לפני הספירה.

ברובד הקדום של הריג-ודה, הסמהיטא, 1028 מזמורים, ומתוכם תורגם מבחר של 61 מזמורים שהוקדשו לאלים ולאלות המשקפים את הערכים והאתוסים של התרבות ההודית ומייצגים תופעות טבע והליכות חיים.

אגני, אינדרה וסומה, סוריה, סויטר ופושן, ורונה, וישנו ורודרה, פרג'ניה וואטה, זוג האלים דיאוא-פריטהיו, והאלות ואן, אושס, ראטרי וארינאני. כלולים כאן מזמורים העוסקים במקור השפה, בריאת העולם והאדם, טקס הפולחן, משיחת המלך, אהבה, נדיבות, מוסר וצדק, מוות ומנהגי אבלות.

המתרגם, עמרם פטר, הוא דוקטורנט בחוג ללימודי הודו באוניברסיטה העברית ומלמד במכללות האקדמיות ספיר ועמק יזרעאל. ספרו המיתולוגיה ההודית פורסם בהוצאת מפה בשנת 2001.

מזמורים מן הריג-ודה, תרגם מסנסקריט, הוסיף מבוא, הקדמות ומפתח מוער עמרם פטר, ערכה והתקינה לדפוס נילי לנדסברגר, בהוצאת כרמל. תמונת העטיפה: ברכת השמש (סנסקרה), עיצוב העטיפה: זהבית כרמל.

מזמורים מוערים מתוך הספר

[בריאה 10.129](#)

העוצמה של מזמור זה ניכרת בניסיון של המשורר הנדי לחזות בעיני רוחו את קדמות הבריאה, לפני היות הדברים נבדלים זה מזה, מחולקים, מובחנים בשם; לפני היות המציאות או הזמן, היום והלילה, המוות. לדבריו, ההווה היתה מעין ים בראשית קדמון, מקווה מים ללא חוף, שגבולותיו אינם מובחנים עדיין, מים מתחת ומעל, ובכול שרר חושך. התוצאה היא מזמור דחוס בהיפוכים וניגודים שבאופן פרדוקסלי איננו מציג תיאור קוסמוגוני.

הפרשנים הקדמונים והחוקרים. (Maurer 1975: 219-237) מאמצע האלף הראשון לפני הספירה ועד ימינו זכה מזמור זה לפירושים רבים בני זמננו חלוקים בשאלת פירושה ומשמעותה של כל מילה כמעט המופיעה בו, משום שלשון הצמצום העמומה של המקור איננה נהירה כל צורכה ולא הובררה במדויק עדיין. ייתכן שזו גם היתה כוונתו של המשורר - לעורר פליאה, סקרנות, מחשבה באשר לשאלות הקיום הבסיסיות ביותר של האדם, וגם ספקנות: האם יש בידו של האדם לדעת את הנפלא ממנו, את סודות הבריאה על בוריים. אפילו האלים נמצאים כאן במעמד זוטר, אין הם מקור הבריאה.

בחזונו של המשורר הנדי היתה רק אחדות אורגנית גולמית, מצוי ראשון שהתקיים מעצמו, המכונה במזמור "זה האחד". אחד זה, שמינו הדקדוקי סתמי, שאינו זכר או נקבה, התעורר לפתע פתאום לפעולה, החל לנוע רצוא ושוב כמו נשימה. יציאתו מן הכוח אל הפועל התחוללה מעין כבשן פנימי או אינקובציה עצמית. הכוח, (Tapas) בזכות שני כוחות מניעים, שהדליקו ועוררו אותו לחיים: הראשון הוא חום, להט ה"אחד" הוא מעין ריק או פוטנציאל קמאי בעל יכולת להפוך לכול, שהתהווה בדרך. (Kṛma) השני הוא חשק, או תשוקה, יצר, אהבה (ebhu). "מסתורית, ספונטנית ואוטונומית, ומכאן תוארו "מתהווה".

מוטיב האחדות הבראשיתית חשוב ביותר במחשבה ההודית שהתפתחה לאחר התקופה הנדית. מהי אחדות זו, האם מדובר ביוצר בראשית, או הווה או מהות כלשהי, שאיננה תלויה בממדי הזמן המרחב, והחומר. אולי זו התעוררות ראשונה של תודעה של סובייקט אלוהי או אנושי, או (Brereton 1999: 248-260) אולי מדובר בהתהוות של גרעין העצמי, של האינדיבידואליזם או המחשבה באשר היא.

רעיון הבריאה כאן הוא של פיצול האחדות הבראשיתית. הדובר מציין שהמשוררים תהו מה היה מעל לקו האופק ומה מתחתיו (בית 5). ייתכן שמן ה"אחד" התפתחו שני כוחות פריון: כוחות זכריים מפרים או מעפרים ממעל ועוצמה נקבית פועלת מאליה מלמטה. הדימוי המיני של זוג כוחות יוצרים, זכר ונקבה, המשלימים זה את זה, מופיע גם בחציו השני של הבית, וכאן חרף לשון הצמצום העמומה והלא נהירה ניתן לשער כי מהאינטראקציה בין שני כוחות הפריון האלה החל ה"אחד" לפרוץ ולהתרבות, וכך החלו תהליכי התמורה, הבידול והריבוי של העולם.

- 1 לא הָיָה אִזּוּ יֵשׁ וְלֹא אֵין,
לא הָיָה חָלָל עוֹלָם וְלֹא שָׁמַיִם מִמַּעַל.
מָה הִתְנוּעָע? הֵיכָן? בְּחִסּוֹת מִי?
הָהִיו מִיָּם, תְּהוֹם מְצוּלָה?
- 2 לֹא הָיָה אִזּוּ מוֹת וְלֹא אֶלְמוּת,
יוֹם לֹא נִבְדָּל מִלַּיְלָה.
זֶה הָאֶחָד נָשָׁם מֵאֲלִיו בְּמִשָּׁב דּוּמְיָה,
וּמֵאוֹם לֹא הָיָה בְּלָתוֹ.
- 3 בְּרֵאשִׁית הָיָה חֲשָׁךְ מוֹלֵט בְּחֲשָׁךְ,
בְּכָל מִיָּם לֹא נִבְדָּלוּ מִמֵּיָּם.
זֶה הָאֶחָד, הַמֵּתְהוֹה, אֲשֶׁר הָיָה
בְּמוֹס בְּתֵהוּ, נוֹלֵד מִלֵּהֶט חֲמוֹ.
- 4 בְּרֵאשִׁית נוֹצֵר בּוֹ הַחֲשֶׁק,
אֲשֶׁר הָיָה זָרַע רֵאשׁוֹן לְבִינָה.
מְשׁוֹדְרִים תָּרוּ בְּלִבָּם בְּחֻכְמָה
וַגְלוּ אֶת חֲבוּר הַיֵּשׁ בְּאֵין.
- 5 קוּ הָאֶפֶק נָשָׂה בְּחֻזּוֹנָם.
הָאֵם הָיָה מִטָּה, הָיָה מַעֲלָה?
הָיוּ מְזֻרְעֵי זָרַע, הָיוּ רַבֵּי אֲוִיָּם –
דְּחָף מִמַּעַל, עֲצָמָה מִתַּחַת.
- 6 מִי יוֹדֵעַ אֵל נִכּוֹן? מִי יִגִּיד כָּאֵן?
מִנֵּין בְּרִיאָה זֹו? מִנֵּין נוֹלָדָה?
הֵן הָאֵלִים מִן הַבְּרִיאָה וְהַלָּאָה,
מִי יוֹדֵעַ מָמָה הִתְהַוְּתָה?
- 7 בְּרִיאָה זֹו מָמָה הִתְהַוְּתָה –
הַנִּכּוֹנָה מֵאֲלִיָּה אִם לָאוּ?
הוּא, הַצּוֹפֶה בָּהּ מִגְּבֹהֵי מְרוֹמִים,
יוֹדֵעַ אֵל נִכּוֹן, אוֹ אוֹלֵי אֵינוּ יוֹדֵעַ?

1.1

מזמור זה, שהוצב בפתיחת הריג-ודה, הוא תפילת שבח לאֱלֹהֵי, הכוהן האלוהי. מיקום זה ושמו של אֱלֹהֵי הראשונה מעידים על עליונותו וחשיבותו של טקס הקרבן ועל בכורתו של אֱלֹהֵי בעיני עורכיה של הריג-ודה. עם זאת, אין הוא בהכרח המזמור הראשון שחובר בתרבות הנדית.

אָגְנִי מְזוּהָה כּאֵן עִם תּפִּקִּידִיהֶם הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַכּוֹהֲנִים. הַמְשׁוֹרֵר מְשׁוּוֹה אוֹתוֹ לְכוֹהֵן הַבַּיִת אוֹ הַמְשַׁפְּחָה שֶׁמְטַעֲמָה נֶעֱרָךְ הַטֶּקֶס, הַמְּכֻנָּה "כּוֹהֵן הַיֹּשֶׁם לַפְּנִים), לְכוֹהֵן הַמְּשַׁמֵּשׁ בַּקּוֹדֶשׁ, וּלְכוֹהֵן הַקּוֹרָא לְאֵלִים לְבּוֹא לְטֶקֶס (Purohita) "הָרֹאשׁ בַּתְּחִילַת הַמַּזְמֹר אָגְנִי מִתְּבַקֵּשׁ לְהַבִּיא אֶת הָאֵלִים לְעוֹלָמָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם וּלְשִׁמְשׁ שְׁלִיחַ הַמַּתּוּךְ בִּינֵיהֶם. הוּא מְנַכִּיחַ אוֹתָם בְּמַתָּחָם שֶׁכּוֹ נֶעֱרָךְ טֶקֶס הַקֶּרְבֵּן וּמוֹשִׁיבָם עַל גְּבִי מִצֵּעַ הָעֵשֶׂב הַקָּדוֹשׁ כְּדֵי שִׁישַׁתְּפּוּ בְּטֶקֶס. הוּא הָאֵשׁ הַמְּכַתֶּרֶת אֶת הַקֶּרְבֵּן בְּאֹפֶן מְמַשִּׁי אֲךָ גַּם בְּאֹפֶן סְמָלִי וְלִיטוֹרְגִי.

אָגְנִי מְכֻנָּה כּאֵן בְּכִמְהָ מְכִינוּיֵי הַבּוֹלְטִים בִּיּוֹתֵר בְּרִיג-וֹדֶה. הוּא "הַטּוֹב בְּמַתָּן אוֹצְרוֹת", מְשׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹר הַבְּרָכָה שֶׁל הַמִּיטִיב אוֹ הַפְּטְרוֹן שֶׁהַטֶּקֶס נֶעֱרָךְ מִטַּעֲמוֹ, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל מֶלֶךְ אוֹ אָדָם עֲשִׂיר. הוּא "עֵב חֹכְמָה", כְּלוּמָר נִיחָן בַּחֹכְמָה, כִּינוּי הַשְּׁמֹר בְּדֶרֶךְ כָּלֵל לְמְשׁוֹרֵר-חֶכֶם, מְשׁוּם שֶׁהַכּוֹהֲנִים הַקּוֹרְאִים הָיוּ בֵּין מַחְבְּרֵי מַזְמוֹרֵי הַרִיג-וֹדֶה. הַכִּינוּי "אָגְנִי" מְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְמִשְׁפַּחַת כּוֹהֲנִים עַתִּיקָה בְּשֵׁם זֶה, שֶׁבְּנֵיהָ הָיוּ מְזוּהָיִים לַעֲתִים עִמּוֹ וְעַם הָאֵל אֵינְדְּרָה.

הֵם נִחְשְׁבוּ לְבַעֲלֵי מַעֲמָד אֱלֹהִי לְמַחְצָה מְשׁוּם שֶׁזָּכוּ בַּחַיִּי אֱלֻמוּת זְכוּת טֶקֶס הַקֶּרְבֵּן. וּלְבַסּוֹף, הוּא "שׁוֹמֵר עַל סְדְרֵי הָעוֹלָם" (הַרִיטָה), הַחֹק הַמְּסַדֵּיר אֶת פְּעִילוֹת הַקּוֹסְמוֹס כּוֹלּוֹ. לְמַעֲשֵׂה, אִפְיוֹן זֶה אֵינּוּ בְּלַעֲדֵי לְאָגְנִי אֲלָא גַּם שֶׁל אֱלֹהִים דּוֹגְמַת נְרוֹנָה, אוֹשֶׁס, דְּיָאוּס וּפְרִיטָהוּי.

1 אָגני, בָּהֶן הָרֹאשׁ, הַבֶּהֶן הָאֵלֶּהִי
שֶׁל טָקֶס הַקֶּרְבָּן,
הַבֶּהֶן הַקּוֹרָא, הַטּוֹב בְּמִתֵּן אוֹצְרוֹת –
אוֹתוֹ אָנִי מְהַלֵּל.

2 מִי יִתֵּן וְאָגֵנִי, הָרֹאִי
לְמַהֲלֵל בְּפִי חֲכָמִים
קְדֻמוֹנִים וּמֵאֲחֵרִים,
יָבִיא הָלוֹם אֶת הָאֱלִים!

3 מִי יִתֵּן וְיִשִּׁיג הָאָדָם,
בְּחֶסֶד אָגֵנִי,
יוֹם יוֹם עֹשֶׁר, קִנְיֹן,
בָּנִים נָאִים וְגִבּוֹרִים.

4 אָגֵנִי, אֶת אֲשֶׁר תִּקְרֶי
מִכָּל עֵבֶר – טָקֶס הַקֶּרְבָּן,
הַפִּלְחָן – הוּא לְבָדוֹ
מִגִּיעַ אֶל הָאֱלִים.

5 מִי יִתֵּן וְיָבוֹא הָלוֹם אָגֵנִי,
הַקּוֹרָא, הַנִּחָן בְּחֶכְמָה,
הָאֵמֶתִי, הָאֵל כָּלִיל הַתַּפְאֶרֶת,
וְעִמּוֹ הָאֱלִים.

6 כָּל בִּרְכָּה אֲשֶׁר
תָּבִיא לְעוֹבְדֶיךָ, אָגֵנִי,
בְּרַבַּת אֵמֶת הִיא,
אָגִידְסָ!

7 לָךְ, אָגֵנִי, מֵאִיר הַחֲשֵׁכָה,
אֲנִי פּוֹנִים יוֹם יוֹם
בְּתַפְלָה,
נוֹשְׂאִים בִּרְכָּה.

8 הַמּוֹלֵךְ עַל הַפִּלְחָנִים,
הַשּׁוֹמֵר עַל סִדְרֵי הָעוֹלָם,
אֶתָּה מְתַגַּבֵּר וְזוֹהָר
בְּהִיכָלְךָ.

9 הִיָּה סִמּוֹךְ אֱלִינוּ,
אָגֵנִי, בָּאֵב לְבָנֵנו.
הַשָּׂאָר עִמָּנוּ

פסגת עלילותיו של אינדרה היא הריגתו של הנחש וריקטה (מכשול, כיסוי, מניעה), המוזכר פעמים רבות בריג-ודה וכאן הוא מסופר בשלמותו.

ריקטה, שהיה כרוך-שרוע על הר קדמוני, כלא בגופו את המים ואת השמש, שני היסודות החיוניים לבריאת העולם. בבקשו להאדיר ולפאר את מעשה הגבורה של אינדרה, המשוור מספר שוב ושוב על הריגתו של הנחש ועל חילוץם ושהרורם של המים ממעמקי ההר. בדו-קרב, אשר ממנו יצא אינדרה כשירו על העליונה, השתמשו שני היריבים בכלי מלחמה שונים: ריקטה בקסמים, בערפל וברוחות עזות; אינדרה לדעת מקצת החוקרים מדובר באֵלָה, לדעת מקצתם צֵלְצֵל, ויש עוד השערות לרוב), שעיצב בשבילו חרש הברזל ואומן האלים (vajra) בברק טֶנְשֶׁטְרִי. לפני הקרב הוא גם שתה את המשקה החביב עליו, סוּמָה, אשר ממנו שאב את כוחו ואומץ לבו. אינדרה גם השתמש במעשי כשפים כשנהפך לזנב שור (meye).

בקרוב השתתפה גם דָאנו, אמו של ריקטה ושל שדים אחרים המכונים בני דָאנו, אך אינדרה הכריע גם אותה. הפרות, אשר הפֶאָנִים אויביו של אינדרה כלאו בהר, הן ביטוי פיגורטיבי למים. שבעת הנהרות, או המים בדמות נהרות, מצויים כנראה בחבל פֶנְג'ב (צפון הודו וחלקים משטחה של מדינת פקיסטן, כיום), יובליו העליונים של נהר האינדוס, חבל הארץ שבו התיישבו, תחילה, שבטי הנוודים ההודו-ארים.

ריקטה מכונה כאן "בכור הנחשים", "המופלג בקוסמים", להדגשת עוצמתו הפיזית וכוחו בכישוף; "רחב הכתפיים", כלומר כנחש קוברה אשר בשעת כעסו זוקף את פלג גופו העליון ומנפח את צווארו; "שור", דהיינו פר מסורס; "אויבו של אינדרה"; "דָאָסָה" - כינוי המסמל את אויביהם של השבטים ההודו-ארים וכמובן של אינדרה.

כאן, כבמזמורים אחרים, אינדרה מכונה "נדיב הלב", "יודה הברק". במזמורים אחרים הוא מכונה בשם "מדביר ריקטה" לציון המאורע המיתי המסופר כאן.

לפי פירוש היסטורי של מיתוס זה, ניצחונו של אינדרה על ריקטה מסמל את ניצחון השבטים ההודו-ארים על אויביהם, שכוננו בפיהם בני דָאָסָה או בני דָסִיו. אפשר גם לפרש מזמור זה כסיפור בריאה, שכן מסופר בו על מאבק איתנים בין כוחות של יצירה, חום ואור, לכוחות של אבדון, קור וחשכה, אשר שררו לפני הבריאה. מאבק זה מבטא את המתח שבין הכוחות הדינמיים של החיים והסדר ובין הכוחות הסטטיים של המוות והתוהו ובוהו. הריגתו של ריקטה ושהרור השמש (אור), השמים (אולי מקור המים) והמים (מקור החיים), איפשרה אפוא את (Brown 1978: 20-33) תחילת החיים ואת בריאת העולם.

- 1 עתה אודיע על גבורותיו של אינדרה,
ומעשיו הכבירים של יודה הברק:
הוא הרג את הנחש, בקע את
בטן ההרים ופרץ נתיבים למים.
- 2 הוא הרג את הנחש הכרוך על ההר.
למענו עצב טשטרי חזיו ורעם.
בפרות גיעות נהרו-גלשו
המים אל הים ברב שעט.
- 3 המתגבר בשור בחר בסומה,
מלא שלשה קנקנים גמע מן המיץ.
בכידונו, הברק, אחז נדיב הלב
ואת בכור הנחשים הרג.
- 4 אינדרה, בהרגך את בכור הנחשים
ובגברך בקסמיו על המפלג בפשפים,
הולדת את השמש, את השמים
ואת השחר, ומאז לא מצאת יריב.
- 5 את אויבו המר, את וריטרה
רחב הכתפים, מותת אינדרה
בהנף כלי מות אימתני, הברק.
בגזע עץ מרצץ גרון הפל הנחש ארצה.
- 6 בשכור לא כבן חיל קרא וריטרה תגר
על הגבור הגדול, מכרית קמיו הנפילים.
נגף יריבו של אינדרה במחץ
כלי המות, ומט רטוש פנים.
- 7 אף כי רגלים וידיים אין לו, הוא עט בחמת כח
על אינדרה, אשר הטית את הברק בערפו.
בשור מסרס, המדמה לפר רב און,
נפל וריטרה שדוד, שסוע לגזרים.
- 8 כך היה שרוע בקנה רצוע
ומעליו פכו המים בתפצם.
למרגלות המים, אשר בלא וריטרה
ברב כח, מטל היה עתה הנחש.
- 9 אמו של וריטרה נדם מריה:
בכלי המות מותתה אינדרה.

לפי האמונה של ההודו-ארים, שתיית מיץ הסומה מעניקה לא רק אריכות ימים בעולם הזה אלא אף חיי אלמוות בעולם של מעלה. משאלות מעין אלה מובעות במזמור שלפנינו פעמים מספר. צריכת המיץ בשעת הפולחן מאפשרת לכוהנים הלוגמים ממנו להתעלות מעל מגבלות הגוף ולהתרומם אל עולמם של האבות והאלים אשר בשמים.

המיץ ניהן גם בסגולות מופלאות אחרות וביכולתו להבטיח לשותה ממנו מרפא, בריאות, חיסון מפני מחלות ומפני חורשי רעה או אויבים. כמו אלים נדיים אחרים, סומה מעניק עושר ורווחה, שגשוג והצלחה. האבות, שגם הם אוהבי מיץ סומה, נקראים לשמש עדים שהפולחן, שבו מתקיימת סחיטת הסומה ושתייתו, נערך על פי כל הלכותיו ודקדוקיו. סאנה פירש את האמירה הסתומה "לבל ימעדו רגלי" בהקשר של עבודת הפולחן: הגן עלי, או מנע ממני רישול במלאכת הפולחן.

המשורר, השרוי כנראה גם הוא בהזיות בהשפעת המיץ, מדמה עצמו לאלים הנמצאים בעולמות העליונים, מתאר את תחושות ההתפשטות הגופנית והתרוממות הרוח, והפיכתו לבן אלמוות. האלה אדיטי, הידועה בריג-ודה כאמם של אלים שונים, ובכללם סומה, מוזכרת כאן בהקשר אחר, אלגורי, הנגזר משמה, "שאין לה סוף", "שאין לה קץ ותכלה" ו"חירות": תחושת היציאה למרחב האין סוף, אל חופש ללא גבול, שמבטא השיכרון של מי ששרוי תחת השפעת המיץ.

נטף, אגל), שהוא אחד מכינוייו השכיחים בריג-ודה. שמרתי עליו בתרגום ברוב הבתים משום הדמיון (Indu) סומה מכונה כאן בשם אינדו לשמו של האל אינדקרה, המכונה כאן "אדון הסוסים". סמיכות השמות אינה רק משחק מילים אלא מציינת את הקשר ההדוק בין השניים, שהרי הסומה היה המשקה החביב על אל זה. סומה גם מכונה כאן "מלך" ו"דבש", כינויי השכיחים בריג-ודה.

1 כי טוב שכל אני, טעמתי מן השקוי המתוק,
המוציא למרחב, מצליל הדעת,
אשר אותו מבקשים כל האלים
ובני התמותה, המכנים אותו "דבש".

2 בהמסבך בקרבי תהפך לאדיטי,
משקית חרון האלים.
אינדו, המתענג בידיותו של אינדרה,
הובילנו אל העשר בסוס מאפסר וציתן.

3 שתינו את הסומה. היינו לבני אלמות.
הלכנו אל האור. מצאנו את האלים.
מה תעולל לנו עתה המשטמה,
בן אלמות, ומה ודוניותו של בן תמותה?

4 בהלגמד, אינדו, שמח את לבנו
באב טוב לב את בנו, סומה.
בידיד נבון לבב את ידידו,
סומה, שגיא שבחך, הארץ את ימינו!

5 נטפי החן אשר שתיתי, המוציאים למרחב,
חזקו את פרקי גופי כרצועות את המרכבה.
מי יתן וישמרו עלי הנטפים לבל ימעדו
רגלי, וירחיקוני מכל מום ומחלה!

6 הלהיבני באש המתלקחת!
האר אותנו! העשירנו עד בלי די!
כי שכור אני בך, סומה, אשגה:
"בעשיר הגעתי לחיי רוחה!"

7 באות נפש נתענג על עסיסך
כמו מעשרו של אב.
סומה, מלך, הארץ את ימינו
בשמש המאריך את ימי האביב!

8 סומה, מלך, האר לנו פנים למען רוחתנו!
דע כי מסורים אנו לך!
זעף עלה ורוח רעה, אינדו,
אל תתגנו ביד אויבנו בתשוקתו!

9 סומה, הן שומר גופנו אתה,
השתכנת בכל איברינו, הצופה באדם!
אם הפרנו את חקיך, חמל עלינו, אל,

אלת השחר אִשָּׁשׁ (בת שחר) היתה אחת האלות האהובות על המשוררים הנָּדִים, אם נשפוט לפי מספר המזמורים המוקדשים לה בריג-ודה (למעלה מעשרים). המזמורים לכבודה הם מן החינניים, המרהיבים ורבי המבע ביותר ביצירה כולה. אִשָּׁשׁ היא בתו של דָּאֹס, הרקיע, אחותה הבכורה של אלת הלילה רָאטָרִי, וקשורה גם לצמד האִשָּׁנִים, המופיעים לפנייה בשמים באשמורת הבוקר, נוהגים במרכבת פז ומעירים אותה בדרך כלל היא מוצגת כרעייתו של אל השמש סוֹרְיָה, הכרוך אחריה כעלם מאוהב. אך לעתים היא מתוארת כאמו, מאחר שהיא מקדימה אותו לעת בוקר והוא מתואר כיושב בחיקה. כמו האלים האחרים הקשורים בתופעות טבע, היא נאמנה לסדרי העולם, לחוקיות חליפות היום והלילה, ומשכימה יומיום לעבודתה. עם עלותה היא הודפת ומסלקת את פחדי הלילה וסכנותיו. אִשָּׁשׁ מתוארת בדרך כלל כדמדומי השחר, אך לעתים גם כדמדומי השקיעה. השוורים האדומים הרתומים לה הם קרני האור האדמדמות או גוני הרקיע האדומים המקדימים אותה

1 הַמְתַּרְיָגָה, כְּלִילַת הַהוֹד, הָאֵלָה אִשָּׁשׁ,
הַדְּבָקָה בְּאֵמַת בְּזִכּוֹת הָאֵמַת,
הַמְּגִיָּה אֹר חֲכָלִילִי, הַמְּבִיאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ –
אוֹתָהּ מְהַלְלִים הַמְּשׁוֹרְרִים בְּשִׁירִים.

2 אֶת הָאֲנָשִׁים הַנְּאֻוָּה מְעוֹרֶרֶת,
בְּרֹאשׁ צוֹעֶדֶת, דְּרָכִים מְפַלֶּסֶת.
אִשָּׁשׁ, הַנִּשְׁאֵת עַל מְרַכְבָּתָהּ הַנִּשְׁאָה,
אֶת הַכֹּל מַחְזֶקֶת, בְּרֹאשִׁית הַיּוֹם מְאִירָה.

3 שְׁוֹרִים אֲדָמִים רְתוּמִים לָהּ, לֹא תִמָּט רְגְלָהּ:
עֶשֶׂר מְבִיאָה תָמִיד, דְּרָכִים סוֹלֶלֶת לְרוֹחֶתָנּוּ.
הַמְּהַלֶּלֶת עַד בְּלִי דִי, הָאֵלָה הַבּוֹהֶקֶת,
מְמַלֶּאֶת כָּל מְשָׁאֵלָה.

4 הַסִּסְגוֹנִית מְעַרְטֶלֶת בְּמִשְׁנָה כַּח
אֶת גּוֹפָהּ בְּמִזְרָח.
בַּחֶק עָלֵי אֶרֶץ מְתַנְהֶלֶת,
אֲמוּנָה בְּלִכְתָּהּ – לֹא תִסּוֹר יָמִין וְשִׁמְאֹל.

5 בְּאֵשֶׁת חֵן הַיּוֹדֵעַת מָה יָפוּ חֲטוּבֵיהָ,
תְּמִידָהּ, מְטַלֶּלֶת, לְמַעַן נִרְאָנָה.
בְּגָרְשָׁה חֲשָׁךְ וְאִיבָהּ, אִשָּׁשׁ
בֵּת הָרָקִיעַ בָּאָה זוֹהֶרֶת.

6 אֶת סוֹד חֲמוּקִיהָ, אֶת יַפְעַת חֲמוּדוֹתֶיהָ,
בֵּת הָרָקִיעַ אֶל מוֹל הָאָדָם חוֹשֶׁפֶת,
אֶת מְכַמְנִיָּה לְעוֹבְדָהּ מְגֻלָּה,
הַעֲלָמָה הַמְּאִירָה מִימּוֹת עוֹלָם.

מדובר בדמות טרגית שכן מלך זה משמש מופת. (Draupad...) שלטונו וממלכתו, וגם את ארבעת אחיו, את עצמו ואת אשתו דְּרָאָפְדִי. לערכי הצדק והדִּיקְרָמָה.

משחק הקובייה אמנם היה נהוג כבר בתקופת הריג-ודה, אולם המשחק ותיאורו ההימורים מופיעים רק במזמור המובא כאן בריג-ודה נמסרים פרטים מעורפלים במקצת על כלליו של המשחק, שיטותיו ומספר המשתתפים בו. אבל מחיבורים מאוחרים עולה שמשחקי קובייה נועדו לתכליות שונות, וכלליהם השתנו בהתאם לתכליתם. למשל, משחקי קובייה טקסיים היו חלק מטקס הכתרת המלך. המלך עצמו כך גם בטקס הנחת שלוש האשים של. (Heesterman 1957: 141-157) לא נטל חלק פעיל במשחק, אבל בסופו של דבר תמיד ניצח בו. (Heesterman 1993: 90-91, 194-195) טקס הקרבן במקומן.

המשחק נערך על הקרקע ששימשה לוח משחק שעליו הוטלו הקוביות. כדי להכשיר את המקום למשחק נחפרה שקעורית קטנה בקרקע (או במדרון) והוולפו עליה מים. לעתים הוקמה מעל זירת המשחק מעין סוכה או סככה, ששימשה מקום מפגש לשחקנים. ההטלה המנצחת של השנייה, (dvepara, השלישית), דְּנָאפְרָה (tretē) הרביעית) ושלוש האחרות בסדר יורד: קְרָטָא (k • ta) הזוכה במשחק כונתה קְרִיטָה הראשונה). לאחר התקופה הנדית הומשלו ארבע ההטלות, בהיפוך סדר, לארבעת העידנים של המחזור הקוסמי (ekapara) אֶקָפְרָה או קְלִי של בריאת העולם וחורבנו. העידן הראשון (קְרִיטָה) כולו אוטופי, טהור, נכון, והאחרון (קְלִי) נפסד, רע ומושחת המזמור נפתח בווידיאו של המהמר על אהבתו להימורים ולמשחקי קובייה. הוא מכנה את הקוביות בחיבה "השרוקות" ו"הסוסים השרוקים", שצבעם חום כהה, נוטה לאדמדם. האגוזים לא היו מסומנים (Terminalia bellerica) כי הקוביות היו עשויות מאגוזי עץ הניִפְהִידְקָה ב"עיניים", בציורים או במספרים, דוגמת הקוביות בימינו. מספר הקוביות שהשתתפו במשחק היה מאה וחמישים (או חמישים ושלוש), אך לא נמסרים מי המשתתפים ומה מספרם. הקוביות משמחות את המהמר או נוסכות עליו שיכרון, בדומה לשיקוי הסִוְמָה המהמר מקונן על תשוקתו הבלתי מרוסנת למשחק הקובייה ועל הפסדיו, על שלבי הידרדרותו האישית, השחתת מידותיו, איבוד הונו, התנערות בני משפחתו ממנו, נידוי מהחברה, ובדידותו. כיוון שלא שפר עליו מזלו במשחק, הוא איבד את כל הונו. עקב ההפסד אשתו מתרחקת ממנו וגם שאר בני המשפחה מתנערים ממנו. סְאָנְהָ מציינ שהוא הפסיד הכול בעטיה של הטלת האֶקָפְרָה. לאחר שהפסיד המהמר את כספו, רכושו, את ביתו, וגם את אשתו כדי לכסות את חובותיו במשחק, חבריו ביזו והשפילו אותה. את המשפט "אחרים מחבקים (או 'מגפפים') את אשתו" סְאָנְהָ פירש: "הם נגעו בה, משכו במלבושיה, משכו בשערה" וכו.

עקב הפסדיו והנתק מבני משפחתו המהמר חושב שעליו להפסיק, אך אין הוא מסוגל להתנתק מן המשחק. ברגע שהוא שומע את משק הטלת הקוביות, הוא ממחר כמאהבת למקום המפגש עמן. כמו כל מהמר, הוא בטוח שינצח, אבל כרגיל תקוותו נכזבת. הוא מודע לפיתוי שבמשחק: מצד אחד טמון בו סיכוי לניצחון מתוך כצפיחית בדבש, מצד אחר הפסד מר. הוא ממשיך את הקוביות לילדים הנותנים מתנות ומיד לוקחים אותן, ולדרכנות הננעצים באכזריות בבשר. הקוביות הן נכלוליות באופיין ובטיבן, ויש בכוחן לתעתע ולהוליך שולל בלהטיתן. הוא גם משווה אותן לגושי פחם קר המוטלים על הלוח, אשר למרות קרירותם למגע שורפים את הלב.

כאשר הגיע לשפל המדרגה והוא בעל חוב המחזר על הפתחים, שב המהמר להרהר באשתו ובאמו. הוא רואה בעוגמה את אשת שכנו בת החיל, אך שב מדי בוקר לסורו, הולך להמר, ושב בערב עוטה קלון. הוא מתואר כבזוי או נקלה. המשמעות אינה ברורה כל צורכה. בסנסקריט המאוחרת זוהתה מילה זו עם עבדים ומשרתים המשתייכים לשִוְנְדְרָה, הקטגוריה או המעמד הנחות והבזוי מארבעת המעמדות בחברה ההודית.

לבסוף המהמר מצהיר לפני שאר המשתתפים במשחק כי אינו מסתיר עוד כסף בכפו וכי התרושש לגמרי. זוהי אחת העדויות המוקדמות ביותר בספרות ההודית העתיקה לחשיבותם של ערכי צדק ויושר ושל אמירת אמת. מתברר שלהצהרה זו הייתה השפעה מזככת ומרפאת ששינתה את גורלו של המהמר. בשני הבתים האחרונים הוא מספר שנושע בעזרת האל סְנִיטְר, התגלמותו של השמש, ומרומם מאשפתות. לאחר שהצליח להשתחרר מן הדחף הכפייתי שלו להימורים, ומשיב לעצמו את משפחתו ואת רכושו ברוב בתי המזמור מתקיים מונולוג של מהמר, שבדברו על מעשיו ועל מצבו נוקט לסירוגין לשון יחיד בגוף ראשון ובגוף שלישי. צורה סגנונית זו נפוצה למדי בריג-ודה.

- 1 אֶגְזִיז הָעֵץ הָרֵם, אֲשֶׁר מְקוֹרֵם בְּרוּת,
מַעֲלִיזִים אוֹתִי בְּהַתְגַּלְגֵּלֶם עַל הַלּוּת.
וַיִּבְהִידְקָה הַמַּעוֹרֵר נֶסֶף בִּי שֶׁכְּרוֹן
בְּמִשְׁקָה הַסּוּמָה מֵהָר מוֹגִיט.
- 2 אֲשֶׁתִּי לֹא גָעָרָה בִּי, לֹא קִצְפָּה;
טוֹבָה הָיְתָה אֵלַי וְאֵל חֲבֵרִי.
בְּעִטִּיהָ שֶׁל הַקִּבְיָה הָרֵאשׁוֹנָה
גִּרְשָׁתִי אֶת אִשְׁתִּי אֲמוּנִי.
- 3 חֲמוּתוֹ מִתַּעֲבֶבֶת אוֹתוֹ, אֲשֶׁתּוֹ מְשַׁלַּחַת אוֹתוֹ,
בִּצֹר לוֹ לֹא יִמְצָא אִישׁ לַחֲמֹל עָלָיו.
"מוֹצֵא אֲנִי בִּי מִן עֶרְכוֹ שֶׁל הַמַּהְמֵר
בְּסוֹס יָקָר סָגְלָה אֲשֶׁר זָקֵן."
- 4 אַחֵרִים מַחְבִּיקִים אֶת אֲשֶׁתּוֹ,
אֲשֶׁר אֶת רְכוּשָׁה חֲמֻדָּה הַקִּבְיָה הַמַּמְרִיצָה.
אָב, אִם, אַחִים אוֹמְרִים עָלָיו:
"לֹא נִבְרָהוּ: כְּבִלְוֵהוּ וְקַחוּהוּ מִכָּאֵן."
- 5 בְּחִשְׁבִּי "לֹא אֲשַׁחַק עִמָּן",
חֲבֵרֵי הוֹלְכִים וּמִשְׁאִירִים אוֹתִי מֵאַחֲרֵי.
אֵף עַת הִטְלוּ הַשְּׂרָקוֹת וְנִשְׁאֹו קוֹלָן,
מִהֲרָתִי לִפְגֹּשׁן בְּמֵאֲהֶבֶת.
- 6 אַחֲזִי תַזְזִית הוֹלֵךְ הַמַּהְמֵר לַמִּפְגֵּשׁ,
שׁוֹאֵל בְּלִבּוֹ: "הֲאֵנִיצַח?"
אֵף הַקִּבְיּוֹת הַכּוֹזְבוֹת אֶת תּוֹחֲלָתוֹ
וְזָכוּ אֶת יָרִיבוֹ בְּהִטְלוֹת הַמָּזָל.
- 7 הַקִּבְיּוֹת דּוֹקְרוֹת בְּדֶרֶבֶנּוֹת, מִרְמוֹת,
מִיִּסְרוֹת, מַעֲנוֹת: מִתְּנוֹת נוֹתְנוֹת בִּילָדִים,
אֵף מִכּוֹת חֲזָרָה בְּמִנְצָחִים;
בְּצַפִּיחִית בְּדִבְשׁ מְהֻלְכוֹת קֶסֶם עַל הַמַּהְמֵר.
- 8 צָבָאן, שֶׁלֹּשׁ פָּעָמִים חֲמִשִּׁים.
מִשְׁחַק אֲמוּנָה עַל חֶקוֹ כְּאֵל סוּיטֵר הָאֲמוּנָה
עַל חֶקוֹ שֶׁלוֹ. גַּם לִפְנֵי חֲמָתוֹ שֶׁל
אֲדִיר כַּח לֹא שָׁח גִּזָּן; גַּם מִלֵּךְ מְכַבֵּדָן.
- 9 הֵן מִתְגַּלְגְּלוֹת לַמִּשָּׁה, מְקַפְּצוֹת לַמַּעֲלָה.
חֲסֵרוֹת הַיָּדִים גּוֹבְרוֹת עַל בְּעַל הַיָּדִים.
כְּגוֹשִׁי פָחַם קֶסֶם מְטָלוֹת עַל הַלּוּת,

